

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การใช้สื่อมวลชนเพื่อการประชาสัมพันธ์ของพรรคการเมืองในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 7 มกราคม 2533" ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า มีทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

ทฤษฎีว่าด้วยสื่อมวลชนกับการเมือง

ทฤษฎีสื่อมวลชน

ทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่สำคัญนี้พัฒนามาจากแนวคิดของ เฟรด เอล ซีเบอร์ท กับ เชออดอร์ พีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชรรม์ ที่เสนอไว้ในหนังสือเรื่อง Four Theories of the Press นั้น ได้อธิบายถึงระบบสื่อสารมวลชนของประเทศต่าง ๆ ว่า มีความสัมพันธ์กับสังคมและกับฝ่ายรัฐบาลอยู่ 4 รูปแบบ คือ

1. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนฝ่ายอำนาจนิยม (The Authoritarian Theory)

เฟรด เอล ซีเบอร์ท (Fred S. Siebert) อธิบายพอสรุปได้ว่า ทฤษฎีฝ่ายอำนาจนิยมนี้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16-17 ในประเทศอังกฤษ ใช้เป็นระบบอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์รัฐบาลของกษัตริย์ หรือทั้งของกษัตริย์และรัฐบาล จุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือสนับสนุน และส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรงอำนาจ และเพื่อรับใช้รัฐ ส่วนผู้ที่มิลัทธิในการใช้สื่อมวลชนได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตจากกษัตริย์หรือรัฐบาลในด้านการควบคุมสื่อมวลชนในระบบนี้กระทำโดยการออกสัมปทานของรัฐบาล สมาคมอาชีพ การออกใบอนุญาต และมีการใช้ระบบเซ็นเซอร์ เนื้อหาของการเผยแพร่มีข้อหวงห้าม

ก็คือ ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ปกครองที่กำลังทรงอำนาจผู้ที่มีการมลสิทธิในสื่อมวลชนอาจจะ เป็นรัฐบาลหรือเอกชนที่ได้รับอนุญาตก็ได้

ในด้านความสัมพันธ์ของทฤษฎีนี้กับทฤษฎีอื่น ๆ เฟรด เอล ซีเบอร์ท ได้แสดงความคิดเห็นว่า ยังมีรัฐบาลของชาติต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่มีลักษณะค่อนข้างไปทางอำนาจนิยม และได้นำเอาหลักการจากฝ่ายอิสรภาพนิยมบางอย่างไปใช้ ขณะเดียวกันรัฐบาลฝ่ายประชาธิปไตยส่วนมากก็ยังใช้อำนาจเด็ดขาดอยู่บ้างในบางกรณีทั้งรัฐบาลแบบอำนาจนิยมและอิสรภาพนิยมยังได้นำเอาลักษณะบางอย่างของลัทธิสังคมนิยมเข้าไปใช้ในหน่วยงานของตน เช่น อิตาลีได้อนุญาตให้หนังสือพิมพ์บางฉบับดำเนินการแบบธุรกิจเสรีระบบทุนนิยม และระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะยึดเอาสื่อมวลชนบางประเภท โดยเฉพาะวิทยุเป็นกิจการที่ดำเนินการโดยรัฐ² เป็นต้น

2. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนฝ่ายอิสรภาพนิยม (The Libertarian Theory)

ทฤษฎีอิสรภาพนิยมเป็นที่รับรองกันในประเทศอังกฤษ หลัง ค.ศ. 1688 และรับรองในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งในประเทศอื่น ๆ ด้วย แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากแนวคิดของ จอห์น มิลตัน (John Milton) จอห์น สจิวต มิลล์ (John Stuart Mill) ซึ่งยึดปรัชญาทั่วไปของฝ่ายเหตุผลนิยม และลัทธิตามธรรมชาติ ตามทฤษฎีอิสรภาพนิยม สื่อมวลชนมีหน้าที่เพื่อแจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง เพื่อการค้า การโฆษณา ที่สำคัญที่สุดก็เพื่อช่วยในการแสวงหาลัทธิและเพื่อควบคุมรัฐบาล ผู้มีลัทธิใช้สื่อมวลชนก็คือ ผู้มีฐานะทางการเงินพอที่จะดำเนินการได้ การควบคุมสื่อมวลชนทำได้โดย "ขบวนการพิสูจน์ตนเองของลัทธิ" ในตลาดเสรีของความคิดเห็นและขบวนการทางศาลยุติธรรม ข้อห้ามในระบบสื่อสารมวลชนในทฤษฎีอิสรภาพนิยมนี้ก็คือ การหมิ่นประมาท อนาคต หยาบคาย การ

¹ เกษม ศิริสัมพันธ์, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, (แปลจาก Fred S. Siebert, Theodore Peterson, Wilbur Schramm, Four theories of the Press), (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2531), หน้า 6.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

ยงยงให้เกิดความกระด้างกระเดื่องในยามสงคราม กรรมสิทธิ์ในสื่อมวลชนในทฤษฎีนี้ คือ เอกชน ซึ่งจะใช้สื่อมวลชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมรัฐบาลและในการสนองความต้องการอย่างอื่น ๆ ของสังคม³

3. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (The Social Responsibility Theory)

เธอดอร์ พีเตอร์สัน (Theodore Peterson) อธิบายไว้พอสรุปได้ว่าทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมถือกำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมีพื้นฐานจากความคิด และข้อเขียนของ วิลเลียม อี ฮ็อกกิง (William E. Hocking) ซึ่งเป็นคณะกรรมการว่าด้วยเสรีภาพหนังสือพิมพ์ (Commission on Freedom of the Press) ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ A Free and Responsible Press ซึ่งเอกสารดังกล่าวมีส่วนอย่างมากที่จะทำให้ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมมีลักษณะเป็นทฤษฎีที่สมบูรณ์ในตัว ซึ่งเอกสารดังกล่าวได้กล่าวถึงสื่อมวลชนไว้ดังนี้⁴

1. จัดหาข้อเท็จจริง ความเข้าใจ และกรองข่าวที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน
2. จัดหาสถานที่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์
3. จัดหาตัวแทนของกลุ่ม
4. รับผิดชอบต่อการเสนอข่าวสาร และเข้าใจในจุดมุ่งหมาย และค่านิยมของสังคม
5. จัดหาข่าวให้เพียงพอในทุกด้านอย่างรอบคอบ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

⁴ จงจิต ศรีพรรณ, การสื่อสารมวลชน (กรุงเทพฯ : หจก. บางกอกการพิมพ์, 2524), หน้า 22.

ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคมมีพัฒนาความคิดมาจากทฤษฎีอิสรภาพนิยม เห็นด้วยกับหลักการในเรื่องสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดอิสรภาพนิยม แต่มุ่งเน้นให้สื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมให้มากขึ้น จุดประสงค์ที่สำคัญของสื่อมวลชนในทฤษฎีนี้ก็คือ การแจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง เพื่อการค้า และที่สำคัญเพื่อยกการขัดแย้งขึ้นสู่ระดับของการอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้มีลัทธิใช้สื่อมวลชน ก็คือประชาชนทุกคนที่ต้องการแสดงความคิดเห็นและทัศนคติของตนที่ต้องการจะพูดออกมา ลักษณะการควบคุมสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้คือ มติของประชาคม ปฏิกริยาของผู้อ่าน ผู้ฟัง และจริยธรรมในทางวิชาชีพ ข้อห้ามประการสำคัญก็คือ การละเมิดอย่างร้ายแรงต่อลัทธิของสื่อมวลชนในระบบนี้จะตกอยู่กับเอกชน นอกจากนี้ในกรณีที่รัฐบาลเข้ายึดกรรมสิทธิ์เพื่อประกันให้มีบริการสาธารณะ อาทิ กรรมสิทธิ์ในคลื่นวิทยุ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรของชาติ รัฐบาลมีเจ้าหน้าที่จัดสรรการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินี้เพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์อย่างแท้จริง ในทฤษฎีนี้สื่อมวลชนต้องยอมรับพันธะของความรับผิดชอบต่อสังคม และหากว่าสื่อมวลชนไม่ยอมรับพันธะดังกล่าวจะต้องมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งจัดการ

4. ทฤษฎีสื่อสารมวลชนฝ่ายเบ็ดเสร็จนิยมโซเวียต (The Soviet Communist Theory)

วิลเบอร์ แชรรมม์ (Wilbur Schramm) ได้เขียนอธิบายถึงทฤษฎีดังกล่าวนี้ไว้พอสรุปได้ดังนี้ คือ ทฤษฎีนี้มีกำเนิดในสหภาพโซเวียต และเป็นแม่แบบสำหรับประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั่วไป ทฤษฎีนี้ได้รับแนวคิดมาจากความคิดของ คาร์ล มาร์ค (Carl Marx) เลนิน (Lenin) และสตาลิน (Stalin) ผลผสมผสานกับของเฮเกล (John Hegel) และความคิดจากการปฏิวัติรัสเซียในปีคริสต์ศตวรรษที่ 19 จุดประสงค์ที่สำคัญของการใช้สื่อสารมวลชนก็เพื่อช่วยในการสร้างความสำเร็จ และความสืบเนื่องของระบบโซเวียตโซเชี่ยลิสต์ โดยเฉพาะของอำนาจเผด็จการของพรรคผู้ที่มีสิทธิ์ในการใช้สื่อมวลชนก็เป็นพวกสมาชิกของพรรคผู้ซึ่งมีความซื่อตรงจงรักภักดีและยึดมั่นในคำสั่งสอนของพรรค การควบคุมสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้จะควบคุมดูแลโดยรัฐบาลและพรรค สิ่งที่ต้องห้ามที่สำคัญ คือ การวิพากษ์วิจารณ์จุดมุ่งหมายของพรรคซึ่งแตกต่างออกไปจากวิธีการ สื่อมวลชน

ในทฤษฎีนี้มีรัฐเป็นเจ้าของและมีกรรมสิทธิ์ในสื่อมวลชนทุกประเภท และเป็นสื่อมวลชนที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิด และอยู่ในฐานะเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งของรัฐเท่านั้น^๕

จากแนวคิดของเฟรด เอล ซีเบิร์ต (Fred S. Siebert) กับ เธอดอร์ พีเตอร์สัน (Theodore Peterson) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีสื่อสารมวลชนของประเทศต่าง ๆ ทั้ง 4 รูปแบบนั้น สรุปได้ว่าในกลุ่มประเทศสังคมนิยมและอำนาจนิยมนั้น การสื่อสารจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลในการจะเผยแพร่ลัทธิความเชื่อและศรัทธาที่ประชาชนจะพึงมีต่อรัฐบาล สื่อมวลชนจะอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลในรูปแบบของการออกใบอนุญาตหรือการตรวจพิจารณาข่าวสารต่าง ๆ ว่าเผยแพร่ได้หรือไม่ ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารตามที่รัฐบาลต้องการให้ได้รับเท่านั้น ส่วนกลุ่มประเทศเสรีนิยมนั้นให้เสรีภาพกับสื่อมวลชนอย่างมาก ในการแสดงออกทุกรูปแบบโดยให้สื่อมวลชนมีการควบคุมตัวเองว่า การเสนอข่าวสารของคนมีทั้งผลดี ผลเสีย เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมจะไม่เสนอข่าวสารที่มีผลเสียต่อสังคมแม้ว่าข่าวสารนั้นจะเป็นความจริงก็ตาม

ทฤษฎีพหุนิยม^๖ (Pluralistic Theory)

นักคิดสำคัญของกลุ่มนี้มีหลายคนที่สำคัญก็คือ ลาซาเฟลด์ (Lazasfeld et al., 1944) และ เบเรลสัน (Berelson et al., 1954) ทฤษฎีพหุนิยมนี้สรุปได้ว่า บุคคลแต่ละคนมีความต้องการที่จะมารวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจทางการเมืองในรูปแบบของสังคม ตามทฤษฎีนี้สังคมจะประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ มากมาย

^๕ เกษม คิริสัมพันธ์, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน หน้า 6.

^๖ Kraus, Sidney and Davis, Dennis, The Effects of Mass Communication of Political Behavior. (University Park : The Pennsylvania State University Press, 1980), pp. 178-179.

ซึ่งมีทั้งขัดแย้งและร่วมมือกันเพื่อที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองจะทำให้เกิดการ
 ความอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และทำให้สื่อมวลชนต่าง ๆ กลายเป็นตัวแทนหรือ
 เครื่องมือของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย อย่างเช่น การมีหนังสือพิมพ์ของกลุ่มต่าง ๆ
 แม้กระทั่งสื่อมวลชนที่เป็นสังกัดของพรรคการเมืองในทฤษฎีนี้ สื่อมวลชนสามารถ
 วางตัวเป็นกลางได้แต่จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับการค้า เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของ
 ระบบการปกครอง แต่ทั้งหมดนี้ก็ใช้สื่อไปเพื่อเป้าหมายทางการเมืองของแต่ละกลุ่ม
 ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกทางความคิดเห็นในสังคม

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนทางการเมือง

วิลเบอร์ แชรรมม์⁷ (Wilbur Schramm) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของ
 สื่อมวลชนโดยทั่วไปว่ามีหน้าที่ต่อไปนี้ คือ

1. รายงานข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน
 สังคม
2. เป็นแหล่งกลางสำหรับเสนอข้อโต้แย้งต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน
 สังคมและช่วยให้ประชาชนมีมติร่วมกัน
3. ให้ความรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมไปให้กับสมาชิกใหม่
4. ให้ความบันเทิงแก่ประชาชน
5. ให้บริการทางธุรกิจ และการโฆษณา

นอกจากบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าวแล้ว นักวิชาการยังมองว่า
 สื่อมวลชนนั้นยังทำหน้าที่ในการเมืองด้วย ดังที่มิ้นนักวิชาการบางท่านได้เสนอแนว
 ความคิดไว้ ดังนี้

⁷Wilbur Schramm, *Responsibility in Mass Communication*,
 (New York : Harper & Row, 1957), pp. 51-52.

เฟรดเดอริก ดับบลิว เฟรย์^๘ (Frederick W. Frey) เสนอว่า
 สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางเพื่อความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับสาธารณชน
 โดยที่สื่อมวลชนนั้นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการติดต่อในระบบการเมืองถึง 3 ระดับ
 ด้วยกัน คือ การสื่อสารภายในชั้นผู้นำ การสื่อสารภายในมวลชน การสื่อสารจาก
 ผู้นำไปยังมวลชนและการสื่อสารระหว่างมวลชนกับชนชั้นผู้นำ ซึ่งถ้าจะกล่าวไปแล้ว
 ก็เป็นการมองบทบาทของสื่อมวลชนในการเป็นสื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน
 ระหว่างรัฐบาลกับสาธารณชนนั่นเอง

กาเบรียล เอ อัลมันด์^๙ (Gabriel A. Almond) กล่าวไว้ว่า
 "ระบบการสื่อสารซึ่งเป็นอิสระในตนเองจะทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำ
 ของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ ก็จะสามารถรักษาความเป็นอิสระและเสรีภาพของระบบ
 การเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ได้" นั่นคือ สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ตรวจสอบและ
 ควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐบาลและพรรคการเมืองโดยวิธีนำเสนอ
 ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เหล่านั้นให้สาธารณชนทราบและเสนอทัศนคติปฏิกิริยาของ
 สาธารณชนที่มีต่อรัฐบาลและหน่วยงานราชการให้ทราบด้วย

มัลคอล์ม อี แมคคอมบส์ (Malcolm E. McCombs) และ โดนัล
 แอล ชอว์^{๑๐} (Donal L. Shaw) ได้ทำการศึกษาไว้และพบว่า "ในบรรดา
 ขอบเขตของประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในระบบการเมืองนั้น สิ่งที่ได้รับการเอาใจใส่
 จากสื่อมวลชนมากจะเป็นที่คุ้นเคยมากยิ่งขึ้นจากสาธารณชน และเป็นที่ยอมรับว่ามี
 ความสำคัญมากยิ่งขึ้นหลังจากที่เวลาผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ส่วนสิ่งที่ได้รับ
 ความเอาใจใสน้อยกว่าก็จะตกอยู่ในสภาพตรงกันข้าม "ลักษณะดังกล่าวนี้
 ถ้าสื่อมวลชนรู้จักเลือกเสนอข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่สำคัญและเหมาะสม
 สื่อมวลชนก็จะมีประโยชน์มากในการพัฒนาประเทศ

^๘ ธีววรรณ ประกอบผล, "พฤติกรรมกรรมการสื่อสารทางการเมือง" หน้าที่ 14
พฤติกรรมศาสตร์และการสื่อสาร (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 776.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า 776.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า 777.

แดเนียล เลอเนอร์¹ (Daniel Lerner) ได้ทำการศึกษาแล้วว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเป็นสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดยที่เขาสร้างแบบจำลองขึ้น โดยให้มีตัวแปร 4 ตัว ด้วยกัน คือ สภาวะการเมือง (Urbanization) การรู้หนังสือ (Literacy) การรับสื่อมวลชน (Mass Media Exposure) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ทั้งนี้เลอเนอร์เชื่อว่า การเพิ่มขึ้นของชุมชนเมืองจะทำให้มีผลต่ออัตราการรู้หนังสือ การรู้หนังสือเพิ่มขึ้นจะทำให้มีการรับสื่อมากขึ้น การรับสื่อมากขึ้นนี้จะเป็นตัวการที่ทำให้คนในสังคมมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและการเมืองซึ่งถือว่าเป็นสภาวะของการพัฒนา

รูปแบบการใช้สื่อมวลชนทางการเมือง

เสรี วงษ์มณฑา² ได้อธิบายถึงการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสื่อสารในกระบวนการทางการเมืองไว้ว่ามีอยู่ 4 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Model) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีของการเรียนรู้ คือ เชื่อว่าถ้ามีสิ่งเร้า (Stimulus) แบบหนึ่งก็จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง (response) อย่างหนึ่ง ทฤษฎีนี้เวลาเอามาประยุกต์ใช้จะสนใจตัวแปร 3 ตัว คือ

1.1 แหล่งข่าวสารหรือผู้ส่งสาร จะให้ความสนใจว่าผู้ส่งสารเป็นใครมีคุณสมบัติอย่างไร จึงจะทำให้การโฆษณาชวนเชื่อนั้นสัมฤทธิ์ผล

1.2 เนื้อหาของข่าวสาร จะให้ความสนใจว่าจะต้องเสนอเนื้อหาอย่างไร จะเรียบเรียงถ้อยคำอย่างไรให้ข้อความสละสลวยและจูงใจให้ได้ผลตามที่ต้องการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 777.

² เสรี วงษ์มณฑา, "การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร" ใน หลักและทฤษฎีการสื่อสาร (นันทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 724-728.

1.3 ช่องทางการส่งสาร จะให้ความสนใจว่าจะใช้สื่ออะไรดี บุคคลหรือสื่อมวลชน ถ้าเป็นสื่อมวลชนควรจะเป็นสื่ออะไร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ใบบลิว แผ่นพับ หรือใบปิด ควรจะให้ช่องทางที่กระจายกว้างไกลแค่ไหน และควรจะใช้ความถี่เท่าใดจึงจะพอ

ทฤษฎีนี้มักนำมาใช้ในทางการโฆษณาชวนเชื่อและในการสงคราม ปัจจุบันยังมีนักการเมืองไม่น้อยนำมาเป็นแนวทางในการหาเสียงและในการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับพรรคอยู่

2. รูปแบบของทฤษฎีสองทอด (Two-Step Flow Model) ตามรูปแบบของทฤษฎีนี้คิดว่าการใช้สื่อมวลชนหรือสื่อบุคคลเพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนได้ ต้องใช้วิธีการกระจายข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่ผู้นำซึ่งอาจจะกระจายผ่านสื่อมวลชนก่อน หรืออาจจะใช้สื่อบุคคลโดยเข้าถึงผู้นำชุมชนก่อนแล้วค่อยนำเอาข่าวสารไปเผยแพร่อีกทอดหนึ่ง ตามรูปแบบนี้จึงมักจะเกิดผู้นำทางความคิดเห็นหลายคน และแต่ละคนมีใช้ผู้นำในทุกด้าน อีกทั้งมีพื้นฐานต่างกัน การตีความข้อมูลที่ได้รับมาก็จะแตกต่างกันตามทัศนคติและพื้นฐานความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน การใช้รูปแบบนี้ในการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองจึงมีใช้เรื่องง่าย

3. รูปแบบทฤษฎีการเลือกรับสาร (Selective Exposure Model) ตามทฤษฎีนี้ก็คือพิจารณาคุณสมบัติของผู้รับสารว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบโต้ด้วยมีใช้ให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่งให้โดยเฉพาะ โดยทฤษฎีนี้นักการเมืองจะส่งข่าวสารใดออกไปต้องศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสาร คือ ประชาชน เพื่อให้เข้าใจความต้องการ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ค่านิยม ทัศนคติ ประสบการณ์ อคติพลกลุ่มต่าง ๆ และสภาพวัฒนธรรมของประชาชนก่อน จึงมาวางยุทธวิธีของการสื่อสาร คือ การเลือกผู้ส่งสาร การสร้างสารและการเลือกสื่อในการกระจายข่าวสาร เพราะตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าถ้าหากข่าวสารใดไม่สอดคล้องกับความรู้อิทธิพลทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ของประชาชนแล้ว ข่าวสารนั้นจะไม่ได้รับการสนใจเลย ในปัจจุบันนักการเมืองเชื่อมั่นในทฤษฎีนี้กันมาก จึงมักจะทำการศึกษาทัศนคติและสาธารณมติก่อนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวางยุทธวิธีการเผยแพร่ข่าวสารทางการเมือง

4. รูปแบบของทฤษฎีการลดความสำคัญของปัญหา (Agenda Setting Model) ทฤษฎีนี้จะเน้นที่บทบาทของสื่อมวลชนในการเลือกข่าวว่าจะเสนอข่าวใด มากน้อยแค่ไหน เวลาและเนื้อที่ในการเสนอข่าว การกำหนดวางตำแหน่งของข่าวว่าจะให้อยู่ที่ใด การประยุกต์ทฤษฎีนี้สื่อมวลชน รัฐบาล นักการเมือง สามารถทำให้ประชาชนมองเรื่องที่ไม่สำคัญให้สำคัญ หรือเรื่องสำคัญให้ไม่สำคัญได้ ทฤษฎีนี้ได้รับการพิสูจน์มาแล้วว่าอะไรที่สื่อมวลชนเสนอข่าวบ่อย ๆ ประชาชนจะคิดว่ามีความสำคัญต่อประเทศชาติเสมอ และอะไรที่สื่อมวลชนไม่ค่อยเสนอ ประชาชนจะไม่สนใจเลย

เสรี วงษ์มณฑา¹³ กล่าวถึง การนำเอาการสื่อสารมวลชนมาใช้เพื่อ ประสิทธิภาพในหลาย ๆ อย่างดังต่อไปนี้

1. เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง การแจกใบปลิว การติดป้าย ประกาศ การแจกแผ่นพับ ข่าว และบทความทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สามารถช่วยสร้างสำนึกทางการเมือง ค่านิยมทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองให้แก่ประชาชนได้ การให้ข่าวสารเกี่ยวกับการทำงาน รัฐบาล เหตุผลในการออกกฎหมาย การออกนโยบาย การกำหนดโครงการต่าง ๆ ขึ้นมาจะทำให้ประชาชนรู้จักรัฐบาลดีขึ้น เข้าใจรัฐบาลดีขึ้นและยอมรับรัฐบาลได้ มากยิ่งขึ้น

2. สร้างความสนใจในการเมือง ในสมัยก่อนคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ การเมืองนักเพราะไม่ค่อยรู้ข่าวคราวของการเมือง ไม่เคยพบเห็นนักการเมือง หรือผู้บริหาร แต่ในปัจจุบันนี้ข่าวคราวของรัฐบาลมีให้อ่านกันเป็นประจำ นักการเมืองจะเป็นข่าวให้เห็นทั้งในหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ เสียงพูดของเขาจะมีให้ได้ยินทางวิทยุกระจายเสียง เรื่องราวของเขาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางนิตยสารอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้นคนในยุคนี้อาจจะสนใจข่าวการบ้านการเมืองเพิ่มมากขึ้น

¹³ เสรี วงษ์มณฑา, หลักและทฤษฎีการสื่อสาร, หน้า 721-723.

3. สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การเผยแพร่ประชาธิปไตยโดยสื่อบุคคลหรือโดยสื่อมวลชนก็ดี ทำให้ประชาชนเข้าใจดีขึ้นว่าประชาธิปไตยคืออะไร การพูดถึงกฎหมาย การออกพระราชบัญญัติต่าง ๆ โดยมี การนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4. สร้างบทบาททางการเมือง การที่ประชาชนมีความสนใจ มีความรู้ ได้นำไปสู่การกำหนดบทบาททางการเมือง ประชาชนในปัจจุบันได้รู้ถึงบทบาท ลัทธิ และหน้าที่ของตนดีขึ้น เช่น การเขียนจดหมายถึงสื่อมวลชนก็เป็นการแสดงบทบาททางการเมือง

5. เป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนต่าง ๆ มีการเสนอข่าวเกี่ยวกับรัฐบาล นักการเมืองต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนรู้จักผู้บริหารได้ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยพบตัวจริงก็ตาม

6. การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะเป็นนานาชาติ (Cosmopolitan Oriented) เพราะการส่งข่าวผ่านดาวเทียมทำให้ความสนใจของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะสนใจเฉพาะเรื่องใกล้ตัวกลับสนใจสิ่งที่อยู่ไกลตัว ทำให้มีความคิดเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องติดตัวกับการสนองความต้องการของประชาชนตามมาตรฐานนานาชาติที่ประชาชนมีโอกาสได้พบเห็น

7. การสื่อสารมวลชนถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพ ก่อนเป็นนักการเมืองไม่มีใครรู้จัก แต่เมื่อสื่อมวลชนเขียนถึงเขาบ่อย ๆ มีการพูดถึงบ่อย ๆ คนที่ไม่มีความสำคัญก็มีความสำคัญขึ้น สถานภาพเขาก็จะได้รับการยอมรับขึ้น เพราะฉะนั้นในการเสนอนักการเมืองให้รับใช้ประชาชนนั้น พรรคการเมืองจะสร้างการยอมรับโดยการเสนอบุคคลดังกล่าวนั้นในสื่อมวลชนด้วยความถี่สูง ให้คนได้รู้จักคุณสมบัติและผลงานต่าง ๆ ของเขา แม้คนบางคนจะมีผลงานมากกว่าความสามารถสูงกว่าแต่ถ้าไม่ได้รับการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ไม่มีการกล่าวถึง คนก็ย่อมไม่ยอมรับสถานภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชน

ระวีวรรณ ประกอบผล¹⁴ กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง กับสื่อมวลชนว่ามีความสัมพันธ์อยู่ 2 แบบ ด้วยกันคือ

1. แบบความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน (Adversary Model) ตามแบบที่มองว่านักการเมืองและสื่อมวลชนต่างก็ทำงานในลักษณะที่ต่างกัน นักการเมืองพยายามที่จะหาทางเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการบริหาร ในขณะที่ สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่เป็นเสมือนยามคอยตรวจตราสอดส่องไม่ให้ นักการเมือง ฉกฉวยประโยชน์หรือใช้อำนาจไปในทางที่ผิด

2. แบบความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยน (Exchange Model) มองว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายควรจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะแลกเปลี่ยน มีการ สนับสนุนส่งเสริมกัน เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

ดร.ณิ หิรัญรักษ์¹⁵ กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชนว่า เป็นความสัมพันธ์แบบ Love - Hate Relationship คือ มีทั้งความ ขัดแย้งและความร่วมมือ ซึ่งได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชน เกิดขึ้นในลักษณะ ของการมองบทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายที่แตกต่างกัน โดยสื่อมวลชนมองเห็นว่า บทบาทและหน้าที่ของตนจะต้องทำหน้าที่เสนอข่าวสารและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ มากที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์หรือความเสียหายของฝ่ายใด ในขณะที่ นักการเมืองต้องการให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ในสิ่งที่ตน เห็นว่าเหมาะสมและดีงามกับตนเองหรือของพรรคให้มากที่สุด

ความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดส่วนหนึ่งนั้นมาจากการที่ทั้งสองฝ่ายให้คำจำกัด ความของคำว่า "ข่าว" ที่แตกต่างกัน นักการเมืองมักจะมีความเห็นที่ว่า หนังสือ- นิมพ์ หรือสื่อมวลชนจะเสนอข่าวที่เน้นให้เกิดความตื่นเต้น เร้าใจ และความขัดแย้ง เป็นสิ่งสำคัญและมักจะให้ความเห็นว่า สื่อมวลชนและเลยสิ่งที่ตนและพรรคเห็นว่า

¹⁴ ระวีวรรณ ประกอบผล, "พฤติกรรมกรรมการสื่อสารทางการเมือง" ใน พฤติกรรม ศาสตร์และการสื่อสาร. หน้า 764.

¹⁵ ดร.ณิ หิรัญรักษ์, "บทบาทของนักการเมืองกับสื่อมวลชน" วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 8 (ฉบับภาคการศึกษาต้น 2530): หน้า 21-22.

น่าจะมีคุณค่าทางข่าวเป็นข่าว และรายละเอียดตลอดจนความเคลื่อนไหว และกิจกรรมของพรรคที่ควรถ่ายทอดให้มวลชนได้รับรู้ เป็นต้น นักการเมืองจะมีความรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถควบคุมการเสนอข่าวของสื่อมวลชนได้ และมักจะวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชนไปในทางที่ว่าเขียนข่าวไม่ตรงไปตรงมาและบิดเบือนข้อเท็จจริง ส่วนทางฝ่ายสื่อมวลชนมักจะโต้ตอบความคิดเห็นดังกล่าวว่า นักการเมืองมุ่งประโยชน์เฉพาะตนและพรรคเท่านั้น รายละเอียดที่ต้องการให้สื่อมวลชนนำเสนอ มีลักษณะเป็นการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีแต่ข้อมูลที่ฉาบฉวยและไม่ลึกซึ้ง คุณภาพของข่าวแจกมีคุณภาพต่ำ และไม่ได้มาตรฐานของการจัดทำข่าวแจกที่ดี ข่าวแจกบางอย่างไม่มีคุณค่าทางข่าวหรือเป็นข่าวสารที่ลำเอียงหรือมีอคติและไม่มีหลักการในการเขียนข่าวที่ดี เป็นต้น

2. ความร่วมมือระหว่างนักการเมืองกับสื่อมวลชน เกิดขึ้นจากการที่ทั้ง 2 ฝ่าย ต้องพยายามหันหน้าเข้าหากันและต้องพยายามรักษาความสัมพันธ์นั้นไว้ สื่อมวลชนมองเห็นความสำคัญของหน่วยประชาสัมพันธ์พรรคในด้านการเป็นแหล่งข่าว และแหล่งข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับการเขียนข่าว บทความ สารคดี ภาพ และข้อความอื่น ๆ ส่วนหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของพรรคก็จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนในด้านของความต้องการนโยบายผู้รับสาร และปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

สื่อมวลชนกับการหาเสียงเลือกตั้ง

การนำเอาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลมาใช้ในการรณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดีนั้นเริ่มใช้เป็นครั้งแรกในสมัยของ แอนดรู แจคสัน (Andrew Jackson) เอมอล เคนดอลล์ โดยมิ (Amos Kendall) เป็นผู้บุกเบิกงานประชาสัมพันธ์ทางด้านนี้ Kendall เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการประธานาธิบดี โดยทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจประชามติ และความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาของประธานาธิบดี ตลอดจนเขียนบทความให้ประธานาธิบดี และทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ¹⁵

¹⁵ วิจารณ์ ลภีรัตนกุล, การประชาสัมพันธ์ฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 113.

การใช้สื่อมวลชนและสื่ออื่น ๆ เพื่อการรณรงค์ทางการเมืองที่น่าสนใจ อีกกรณีหนึ่งก็คือการหาเสียงเพื่อสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของ แมคคินเลย์ (McKinley) ใน ค.ศ. 1896 ที่ชิคาโก นับว่าเป็นการใช้วิธีการ รณรงค์ทางการเมืองที่ทันสมัยเป็นครั้งแรก มีการใช้จุลสารโปสเตอร์ ข่าวดัง และการ์ตูนโฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ อย่างมากมาย ซึ่งกลายมาเป็นแบบฉบับหรือ มาตรฐานส่วนหนึ่งของการรณรงค์ทางการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา

การใช้สื่อมวลชนเพื่อการรณรงค์ทางการเมืองที่ทันสมัยยิ่งขึ้นใน สมัยต่อมาคือ ใน ค.ศ. 1930 แฟรงก์ คลิน ดี รูสเวลท์ (Franklin D. Roosevelt) ได้ใช้วิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารชนิดใหม่ เป็น เครื่องมือสำหรับการหาเสียงเลือกตั้งทางการเมือง ในสมัยของ ดีไวท์ ดี ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) และ จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ได้มีการใช้โทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการรณรงค์หาเสียงทาง การเมือง¹⁷

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยให้วิธ การสื่อสารเผยแพร่เปลี่ยนไปจากเดิม ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ฉะนั้นการใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นเครื่องมือหาเสียงทางการเมือง จึงทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้จำนวนมากยิ่งขึ้น ครอบคลุมพื้นที่ได้อย่าง กว้างใหญ่ไพศาลกว่าการหาเสียงในอดีต ที่นักการเมืองใช้วิธีการตระเวนปราศรัย หาเสียงไปตามที่ต่าง ๆ ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเวลามากแม้ว่าระยะหลังจะมี การใช้เอกสารสิ่งพิมพ์เข้าช่วยเสริมอีกแรงหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ยังมีสื่อชนิดใหม่ที่ ทันสมัยกว่า เช่น วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ก็พลิกโฉมหน้าและวิธีการหาเสียง แบบเก่า ๆ ในอดีตโดยสิ้นเชิง วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ช่วยให้การสื่อสาร เผยแพร่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ตลอดจน การใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ จึงถูกนำมาใช้ในการรณรงค์ทางการเมือง

¹⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 114

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ดร.ตรี หิรัญรักษ์^๑ ได้เขียนบทความเรื่อง "บทบาทของนักการเมืองกับสื่อมวลชน" ในตอนหนึ่งของบทความดังกล่าวได้กล่าวถึง "นักการเมืองกับเป้าหมายการใช้สื่อมวลชน" ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

เป้าหมายการใช้สื่อมวลชนของนักการเมืองมีหลายรูปแบบ และมีวัตถุประสงค์ที่จำแนกได้ดังนี้

1.1 เพื่อได้รับการสนับสนุนในแผนงาน พรรคการเมืองและหน่วยงานราชการต่างต้องพึ่งสื่อมวลชนในด้านการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นภาพพจน์ที่ดีให้กับพรรคและองค์การ ดังนั้นฝ่ายประชาสัมพันธ์ของพรรคและองค์การ จะต้องประสานงานกับสื่อมวลชนด้วยการส่งข่าวสารและรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้สื่อมวลชนนำไปเผยแพร่

1.2 เพื่อประชาสัมพันธ์และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนสามารถเสนอข่าวเกี่ยวกับบุคคล ชื่อเสียง หน้าที่การงาน ผลงานดีเด่นต่าง ๆ ออกมาสู่สังคมมากเท่า ก็จะทำให้นักการเมืองเป็นที่รู้จักและกว้างขวางในสังคม ซึ่งจะเป็นผลดีในด้านการประชาสัมพันธ์และเป็นที่รู้จักของประชาชน

1.3 เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร นักการเมือง พรรคการเมืองต้องพึ่งพาสื่อมวลชนในด้านเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับงานประจำ กิจกรรมพิเศษ นโยบาย แผนงานต่าง ๆ ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อประชาชนได้ทราบ

1.4 เพื่อทดสอบความคิดเห็นของมวลชน การให้ข่าวแบบปล่อยข่าวของนักการเมือง หรือพรรคการเมือง ก็เพื่อหยังเสียงและความคิดเห็นของสื่อมวลชนว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อที่จะทำให้นักการเมืองสามารถปรับตัวเองและแผนงานได้ทันก่อนที่จะเกิดความผิดพลาดได้

^๑ ตรี หิรัญรักษ์, "บทบาทของนักการเมืองกับสื่อมวลชน" วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 8 (ฉบับภาคการศึกษาต้น 2530), หน้า 22.

1.5 เพื่อเป้าหมายของระบอบประชาธิปไตย ด้วยเพราะว่าการทำงานของพรรคจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในความเป็นมาในแต่ละเรื่อง พรรคการเมืองจึงต้องอาศัยสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เสนอข่าวให้ประชาชนทราบ อันเป็นสิทธิของประชาชนที่จะได้รับทราบตามระบอบประชาธิปไตย

การเผยแพร่ข่าวสารให้กับสื่อมวลชนนั้นเป็นหน้าที่ของฝ่ายประชาสัมพันธ์พรรคการเมือง สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์สำคัญมากต่อพรรคการเมือง

วิธีการและช่องทางในการให้ข่าวสารที่นักการเมืองสามารถนำไปใช้ได้ มีหลายรูปแบบและหลายวิธีด้วยกัน คือ

1. เอกสารข่าวแจก
2. กิจกรรม ประชุม อภิปราย และทัศนศึกษา
3. ประชุมระหว่างผู้บริหาร
4. แถลงข่าวสื่อมวลชน
5. พบปะบรรณาธิการ

2. วิจิตร อวาทะกุล¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิจัยอิทธิพลของสื่อในการรับสมัครเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร" เมื่อวันที่ 14 พ.ย. 2528 โดยทำการออกแบบสอบถามประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 2,952 คน พบว่า

2.1 สื่อที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ใช้ มีทั้งหมด 21 สื่อด้วยกัน คือ แผ่นพับ ใบปลิว แผ่นพับ ไปรษณียบัตรส่งถึงบ้าน จดหมายจากพรรคหรือผู้สมัครส่งถึงบ้าน จดหมายข่าว หนังสือเล่มเล็กมีรายละเอียด รูปลอก ใบแทรกหนังสือพิมพ์ การลงโฆษณาทาง น.ส.พ. การเขียน

¹ วิจิตร อวาทะกุล, "การวิจัยอิทธิพลของสื่อในการรับสมัครเลือกตั้งผู้ว่า กทม.", วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ 8 (ภาคการศึกษาต้น, 2530), หน้า 65.

โฆษณาบนสื่อ โปสเตอร์ การปราศรัยบนเวทีหาเสียง การปราศรัยทางโทรทัศน์ การใช้รถเคลื่อนที่ตามถนนตรอกซอย การเดินพบปะเยี่ยมเยียนตามบ้าน การใช้เทปตลับ การใช้วีดิโอเทปเปิดภาพในที่ชุมชน การโฆษณาด้วยการแจก เช่น กุหลาบ เข็มกลัดรูปผู้สมัครติดสื่อ การโฆษณาด้วยหุ่นฟาง

2.2 สื่อที่มีอิทธิพลมากและมีแนวโน้มไปทางมากที่สุด ได้แก่ การปราศรัยบนเวทีหาเสียงต่าง ๆ การเดินพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน การปราศรัยทางโทรทัศน์ โปสเตอร์ ตั้งแต่ขนาดยักษ์ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง การโฆษณาทางโทรทัศน์

2.3 สื่อที่มีอิทธิพลน้อย ได้แก่ การใช้เทปตลับ การใช้วีดิโอเทปเปิดในที่ชุมชน การใช้ของแจก เช่น ดอกกุหลาบ เข็มกลัดติดสื่อ

2.4 สื่ออื่น ๆ นอกจากสื่อดังกล่าวข้างต้นจะมีอิทธิพลปานกลาง และการใช้สื่อหลายสื่อจะได้ผลดีกว่าที่จะใช้เพียงสื่อใดเพียงสื่อเดียว สถานที่ติดตั้งแผ่นโฆษณาบริเวณทางแยกจะให้ผลดีที่สุด รองลงมาได้แก่ เกษะกลางถนน และที่เสาไฟฟ้า แต่การติดที่ต้นไม้จะมองปานกลาง

2.5 สื่อที่ใช้ในการทำแผ่นโฆษณาที่ดึงดูดความสนใจมาก ได้แก่ สีแดงและสีน้ำเงิน สีที่ดึงดูดความสนใจปานกลาง ได้แก่ สีดำและสีเขียว

2.6 สื่อที่ได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติม คือ สีแสด ฟ้าม่วง เหลือง พื้นสีน้ำเงิน อักษรสีขาว พื้นสีเขียวอักษรขาว

3. ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์²⁰ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2528" โดยทำการศึกษาจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย และจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า

²⁰ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2528, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2530, หน้า 57-64.

3.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ปรากฏว่ามีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 34.65% ของจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด มากกว่าการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. ครั้งก่อนเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2518 สาเหตุที่สำคัญของการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งที่มากในครั้งนี้ คือ

- (1) ความปรารถนาที่จะให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งบางคนได้รับเลือก
- (2) ความสับสนของการแข่งขันในครั้งนี้มีสูงมาก จึงทำให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเกรงว่าผู้สมัครที่ตนเองชอบจะไม่ได้รับเลือกตั้งจึงต้องไปออกเสียงเลือกตั้ง

3.2 ชัยชนะของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ซึ่งได้คะแนนถึง 479,891 คะแนน ชนะผู้สมัครอันดับสอง คือ นายชนะ รุ่งแสง ผู้สมัครพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งได้คะแนน 240,809 คน ชัยชนะของพลตรีจำลอง ศรีเมือง นั้นมีปัจจัยอยู่ 3 ประการ คือ

- (1) การจัดการ ในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ กทม. 2528 นั้น พรรคการเมืองไทยแตกเป็นพรรคเล็ก ๆ หลายพรรค อุดมการณ์ทางการเมืองไม่แตกต่างกัน มีความขัดแย้งภายในพรรคและปัญหาในเรื่องภาพพจน์ของนักการเมืองที่ปรากฏว่าใช้เงินทุ่มหาเสียงกันมาก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็ทำให้ประชาชนเอือมระอา ส่วน พลตรีจำลอง ได้รับการสนับสนุนจากบทความทางวิทยุ กลุ่มผู้นิยมมังสะวิวัติ และกลุ่มประชาชนอื่น ๆ ที่ไม่ชอบพรรคการเมือง กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยในการหาเสียงให้พลตรีจำลอง ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การคิดหุ่นฟางรูปหุ่นไล่กา การซื้อเนื้อที่โฆษณาทางหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการบริจาคเงินช่วยเหลือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่สนับสนุน พลตรีจำลอง ศรีเมืองนั้น ไม่ต้องการให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้ง

- (2) คุณสมบัติส่วนตัว พลตรีจำลอง ศรีเมือง มีคุณสมบัติเด่นกว่าผู้สมัครคนอื่นอยู่ 2 ประการ คือ

- เรื่องรูปร่างหน้าตา คือ พลตรีจำลอง ตัดผมสั้นแบบเด็กชั้นประถม ใสเสื้อหม้อห่อม และลักษณะใบหน้าซึ่งมีรอยเหี่ยวย่นแต่ก็ยิ้มอยู่เสมอ รวมกันแล้วกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เด่นจำง่าย ซึ่งลักษณะเด่นของรูปร่างหน้าตาจะช่วยสร้าง Charisma ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการสร้างความเลื่อมใสแก่ผู้นำการเมือง

- ส่วนพฤติกรรมส่วนตัวของพลตรีจำลอง ศรีเมือง นั้นคือ การเป็นผู้ถือศีลกินเจ การถือศีลห้า การถือพรหมจรรย์ ซึ่งคนไทยที่นับถือศาสนา พุทธนั้นถูกสอนให้ละกิเลส ให้มีกน้อย ถือสันโดษ แต่ก็ทำกันไม่ได้ เพราะเป็นของ ทำยาก แต่ก็ยังนับถือคนที่ทำได้

(3) วิธีการหาเสียง พลตรีจำลอง ศรีเมือง ใช้การหาเสียงแบบ พบประชาชนโดยตรง ส่วนโปสเตอร์ แผ่นปลิว ก็มีมากพอให้ประชาชนรู้จัก ซึ่งผิด กับพรรคการเมืองที่ใช้โปสเตอร์กันอย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ทำให้คนไทยที่ กลัวว่านักการเมืองทุ่มเงินในการเลือกตั้งกันมาก และจะเข้าไปถอนทุนคืนจึงหันมา สนับสนุน พลตรีจำลอง กันมากขึ้น

จากการศึกษาวิจัยก็สามารถสรุปได้ว่า ถึงแม้ พลตรีจำลอง ศรีเมือง จะเป็นคนใหม่ในวงการเมือง และไม่ได้ทุ่มเทเงินหาเสียงเหมือนผู้สมัครคนอื่น แต่ ก็หาเสียงได้โดยเน้นให้ประชาชนเห็นว่าผู้ว่าฯ กทม. ต้องเข้าไปควบคุมเงินมหา- ศาล ถ้าปล่อยไว้ให้คนที่ประชาชนไม่แน่ใจในความซื่อสัตย์เข้าไปก็จะเข้าไปหา ประโยชน์ได้ จึงควรเลือกคนถือศีลกินเจอย่าง พลตรีจำลอง ก็จะแน่นอนกว่าว่าจะ ไม่หาประโยชน์ใส่ตัว

4. สมบัติ จันทรวงศ์²¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต พ.ศ. 2528" ได้เสนอแนะข้อคิดเห็นไว้ดังนี้

4.1 การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. เป็นการเลือกผู้สมัครเพียง 1 คน จากพื้นที่ กทม. อันกว้างขวางและมีประชากรหลายล้านคน เป็นภาระแก่ผู้สมัคร มาก ยากแก่การจะเข้าถึง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนได้ และต้องการเลี้ยงค่าใช้จ่าย เป็นจำนวนมาก รัฐบาลน่าจะอนุญาตให้ผู้สมัครใช้วิทยุ หรือโทรทัศน์ของรัฐบาล เพื่อการหาเสียงได้ เพราะจะช่วยให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างมากใน ระยะเวลาที่รวดเร็ว อีกทั้งจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนไปใช้สิทธิมากยิ่งขึ้นได้

²¹ สมบัติ จันทรวงศ์, รายงานวิจัยเรื่อง การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษากรณี การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. สมาชิกสภาเขต พ.ศ. 2528 (กรุงเทพ : มุลนิธิเพื่อ การศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530) หน้า 1-182.

อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังควรที่จะควบคุมสื่อมวลชนบางประเภทที่เป็นของรัฐ เช่น วิทยุของกองทัพที่อาจเสนอข่าวสารอันจะเป็นการให้คนให้โทษ แก่ผู้สมัครบางคนได้

4.2 ผู้สมัครในตำแหน่งสมาชิกสภา กทม. และสมาชิกสภาเขต น่าจะได้มีกิจกรรมในพื้นที่มาลักระยะหนึ่ง และการที่จะมีสัมพันธ์ต่อพรรคหรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ มาบ้างก็จะทำให้กระบวนการเลือกสรรมีประสิทธิภาพและได้ผลดียิ่งขึ้น

5. กองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์²² ได้ทำการสำรวจ

"ทัศนคติของชาวกรุงเทพมหานคร ต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร" ระหว่างวันที่ 12-18 ธันวาคม 2532 โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาชีพที่สำคัญต่าง ๆ ตามพื้นที่ทุกเขตของกรุงเทพมหานคร เขตละ 100 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 3,600 คน ผลการสำรวจที่ได้ พบว่า

ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้และความสนใจในการเลือกตั้งเฉพาะการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นอย่างดี แต่ความสนใจในนโยบายการบริหารงานของตัวผู้สมัครผู้ว่าฯ กทม. ยังมีไม่มากพอ (ร้อยละ 42) โดยจะมุ่งเน้นความนิยมในตัวบุคคลมากกว่า ส่วนความรู้และความสนใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครยังมีน้อยมาก และความรู้ในเรื่องแถบสัปดาห์เลือกตั้งของประชาชนบางกลุ่ม คือ แม่บ้าน ลูกจ้างและผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ยังมีสัดส่วนที่ไม่มากพอ ดังนั้น ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปทางราชการจึงควรสนับสนุนให้มีการแถลงนโยบายของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานครผ่านทางสื่อมวลชน โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ ให้มากกว่าครั้งนี้ เนื่องจากสื่อเหล่านี้เป็นที่นิยมของประชาชนทุกกลุ่มอาชีพ ผู้มีการศึกษาน้อย

²² กองสำรวจประชามติ กรมประชาสัมพันธ์, เอกสารแจก "การสำรวจทัศนคติของชาวกรุงเทพมหานครต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร", ปี 2533, (กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์, 2533) หน้า 80.

หรือไม่มีการศึกษาก็สามารถทราบข่าวต่าง ๆ ได้ จะทำให้การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งด้านต่าง ๆ เข้าถึงประชาชนในวงกว้างได้มากขึ้น ซึ่งเมื่อประชาชนมีความรู้และเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นด้วยตนเองโดยการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม. และคณะร่วมบริหารเข้าไปบริหารงานกรุงเทพมหานครอันตรงกับครรลองของระบอบประชาธิปไตยในระดับหนึ่งแล้วการจะมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ก็ย่อมพัฒนาขึ้นไปตามลำดับ

สำหรับผลเกี่ยวกับแนวโน้มความตั้งใจจะไปใช้สิทธิซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงมาก (ร้อยละ 81) ของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้ตอบมีความเกรงใจในการสัมภาษณ์ของทางราชการจึงเป็นตัวเลขที่อาจคลาดเคลื่อนสูง แต่ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการให้ผู้บริหาร กทม. ชุดใหม่เร่งดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้น คงเป็นข้อมูลที่จะจำเป็นประโยชน์ต่อคณะผู้บริหาร กทม. ได้เป็นอย่างดี

นอกจากงานเขียนและงานวิจัยทั้ง 5 นี้แล้ว ยังมีบทความ บทวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์อีกมากที่กล่าวถึงความสำคัญของสื่อมวลชนกับการเลือกตั้ง จึงน่าจะพิจารณาได้ว่า สื่อมวลชนนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของกิจกรรมทางการเมือง และแน่นอนว่ามีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งต่อ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย